SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA CHET TILLARINI O‘QITISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI

Djalilova Sabohat Rixsibayevna,
O`zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti, katta o`qituvchi
sabohat.djalilova@gmail.com
Tojivayeva Barno Xayriddin qizi
O`zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti MK-51-25 guruh talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada sun’iy intellekt texnologiyalarining chet tillarini o‘qitish jarayoniga ta’siri, ularning pedagogik imkoniyatlari hamda o‘quv jarayonining samaradorligini oshirishdagi o‘rni tahlil qilinadi. Adaptiv o‘quv tizimlari, generativ modellar, avtomatik talaffuzni baholash vositalari, chatbotlar va interaktiv o‘qitish muhitlarining afzalliklari ilmiy asosda o‘rganiladi. Shuningdek, sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolar va ularning yechimlari ham ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, sun’iy intellekt texnologiyalari chet tillarini o‘qitishning innovatsion yo‘nalishlaridan biri sifatida ta’lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: sun’iy intellekt, adaptiv o‘qitish, chet tili metodikasi, generativ modellar, chatbot, talaffuz tahlili, raqamli ta’lim.

Аннотация

В данной статье подробно анализируется влияние технологий искусственного интеллекта на процесс обучения иностранным языкам, их педагогические возможности и роль в повышении эффективности образовательного процесса. Научно рассматриваются преимущества адаптивных обучающих систем, генеративных моделей, средств автоматической оценки произношения, чат-ботов и интерактивных образовательных сред. Также освещаются проблемы, возникающие при использовании технологий искусственного интеллекта, и возможные пути их решения. Результаты исследования показывают, что технологии искусственного интеллекта становятся важным фактором повышения качества образования как одно из инновационных направлений обучения иностранным языкам.

Ключевые слова: искусственный интеллект, адаптивное обучение, методика преподавания иностранных языков, генеративные модели, чат-бот, анализ произношения, цифровое образование.

Abstract

This article analyzes the impact of artificial intelligence (AI) technologies on the process of teaching foreign languages, their pedagogical potential, and their role in improving the effectiveness of the educational process. The advantages of adaptive learning systems, generative models, automatic pronunciation assessment tools, chat bots, and interactive learning environments are examined on a scientific basis. In addition, the study highlights the challenges that may arise from the use of AI technologies and discusses possible solutions. The research

shows that artificial intelligence technologies have become an important factor in improving the quality of education as one of the innovative directions in foreign language teaching.

Keywords: artificial intelligence, adaptive learning, foreign language teaching methodology, generative models, chat bot, pronunciation analysis, digital education.

Kirish. XXI asr texnologik taraqqiyot va raqamli transformatsiya davri bo‘lib, bu jarayon ta’lim tizimiga kuchli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, sun’iy intellektning jadal rivojlanishi ta’limning an’anaviy shakllarini qayta ko‘rib chiqishni, o‘qitish jarayonini soddalashtirish, optimallashtirish va individuallashtirish imkoniyatlarini yaratdi. Chet tillarini o‘qitish sohasida SI texnologiyalari qo‘llanilishi o‘quvchilarning o‘zlashtirish jarayonini jadallashtirish, real kommunikativ muhitga yaqin sharoitlarni yaratish, avtomatlashtirilgan tahlil va baholash tizimlari orqali samaradorlikni oshirishda katta ahamiyatga ega bo‘lib bormoqda.

An’anaviy dars jarayonida o‘qituvchi barcha o‘quvchilarga bir xil yondashuvni qo‘llaydi, bu esa har bir o‘quvchining individual ehtiyojlari, bilish darajasi va o‘zlashtirish sur’atini e’tiborga olishga imkon bermaydi. Bunday vaziyatda SI texnologiyalari adaptiv o‘qitishni tashkil etish, o‘quv jarayonini personalizatsiya qilish hamda til o‘rganuvchilarga mustaqil o‘qish uchun samarali muhit yaratish imkonini beradi. Mazkur maqolada SI texnologiyalarining chet tili o‘qitishdagi o‘rni, qo‘llash mexanizmlari, afzallik va cheklovlari ilmiy asosda tahlil qilinadi.

1. Sun’iy intellektning chet tili o‘qitishdagi nazariy asoslari

Sun’iy intellekt texnologiyalari til o‘qitish metodikasiga yangi bosqich olib kirdi. SI asosdagi o‘quv tizimlari filologiya, psixolingvistika, didaktika va kompyuter lingvistikasi sohalari bilan chambarchas bog‘liqdir. Ularning asosiy funksiyalari quyidagilar:

1. **O‘quvchini tahlil qilish va darajasini aniqlash.** SI o‘quvchining bilim darajasini, xatolar turini, lug‘aviy boyligini, grammatik bilimlarini avtomatik ravishda baholaydi.
2. **O‘quv jarayonini moslashtirish.** Adaptiv tizim har bir o‘quvchi uchun individual ta’lim yo‘lini shakllantiradi.
3. **Real kommunikativ vaziyatlarni yaratish.** AI-chatbotlar, ovozli yordamchilar va virtual suhbatdoshlar real hayotga yaqin muloqot imkonini beradi.
4. **Avtomatlashtirilgan baholash.** Yozma va og‘zaki nutqni tahlil qilish orqali obyektiv baholashni ta’minlaydi.
5. **Multimodal ta’lim.** Matn, audio, video, interaktiv o‘yin shaklidagi mashg‘ulotlar orqali o‘quv jarayonini boyitadi.
6. Bu funksiyalar o‘qitish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi va o‘qituvchi-o‘quvchi munosabatini yangi bosqichga olib chiqadi.

2. Chet tilini o‘qitishda adaptiv SI texnologiyalarining o‘rni va afzalliklari

Adaptiv o‘qitish tizimlari SI ning ilmiy-pedagogik asoslangan yutuqlaridan biridir. Bunday tizimlar o‘quvchining o‘rganish sur’ati, psixologik holati, qiziqishlari va o‘zlashtirish darajasiga qarab materialni moslashtiradi.

2.1. Shaxsiylashtirilgan ta’lim yo‘li

Adaptiv o‘quv tizimi har bir o‘quvchi uchun alohida o‘quv yo‘nalishi yaratadi. Misol uchun:

- grammatik xato ko‘p bo‘lgan o‘quvchilarga qo‘shimcha grammatika mashqlari taklif qilinadi;
- nutqni rivojlantirishga ehtiyoji kuchli bo‘lganlar uchun suhbat mavzulari kengaytiriladi;
- lug‘at boyligini oshirishga muhtoj bo‘lganlar uchun adaptiv kartochkalar yaratiladi.

2.2. Xatolarni chuqur tahlil qilish

SI o‘quvchi xatolarini nafaqat aniqlaydi, balki ularning sababini tahlil qiladi. Misol:

- grammatik noto‘g‘ri qo‘llanish;
- sintaktik tuzilma bilan bog‘liq kamchiliklar;

- talaffuzda fonemalarning noto‘g‘ri aytilishi;
- semantik noaniqliklar.

2.3. O‘quv samaradorligini monitoring qilish

SI tizimi o‘quvchining rivojlanish dinamikasini grafikalar, statistik ma’lumotlar, reytinglar orqali doimiy kuzatib boradi. Bu esa o‘qituvchiga individual tahlil asosida metodik yondashuvni yaxshilash imkonini beradi.

3. Generativ sun’iy intellektning til o‘rgatishdagi roli

Generativ modellar (ChatGPT, Claude, Gemini, LLaMA va boshqalar) chet tilini o‘rgatishda ko‘p funksiyali vosita sifatida qo‘llaniladi.

3.1. O‘quv topshiriqlarini avtomatik yaratish

SI o‘qituvchi buyruqlariga asosan:

- testlar,
- grammatika mashqlari,
- tinglab tushunish topshiriqlari,
- dialoglar,
- matnlar yaratib bera oladi.

Bu o‘qituvchining vaqtini tejaydi va o‘quv jarayonini boyitadi.

3.2. Yozma ishlarni baholash

Generativ modellar matnni:

- grammatik jihatdan,
- stilistik jihatdan,
- mazmunan,
- semantik jihatdanbtahlil qilib, fikr bildiradi.

Bu esa o‘quvchining xatolar ustida ishlash ko‘nikmasini shakllantiradi.

3.3. Virtual suhbatdosh funksiyasi

AI o‘quvchiga chet tilida:

- turli mavzularda suhbatlashish,
- savol-javob qilish,
- muloqot vaziyatlarini modellashtirish imkonini beradi.

Bu kommunikativ kompetensiyaning rivojlanishida muhim omildir.

4. Talaffuzni avtomatik baholash tizimlari

Nutqni tanish texnologiyalari fonetik kompetensiyani shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

4.1. Fonetik xatolarni aniqlash

AI asosidagi tizimlar o‘quvchining talaffuzidagi kamchiliklarni:

- intonatsiya,
- urg‘u,
- tembr,
- artikulyatsiya jihatidan aniq ko‘rsatadi.

4.2. Taqqoslash imkoniyati

O‘quvchi o‘z talaffuzini native speaker talaffuzi bilan solishtirib, real vaqt ichida tuzatishlar kiritadi.

4.3. Mustaqil mashq qilish uchun qulaylik

Bu tizimlar yordamida o‘quvchi:

- uy sharoitida,
- o‘qituvchisiz,
- istalgan vaqtda fonetika bo‘yicha mashq qilishi mumkin.

5. Chatbotlar va interaktiv o‘quv muhitining imkoniyatlari

Chatbotlar real hayotga yaqin kommunikativ vaziyatlarni yaratadi.

5.1. Cheksiz muloqot imkoniyati

O‘quvchi chatbot yordamida:

- savollar berishi,
- fikr almashishi,
- munozara qilishi,
- rol o‘ynash mashqlarini bajarishi mumkin.

5.2. Motivatsiyani oshirish

Chatbotlar o‘quvchini faol suhbatga jalb etadi, bu esa o‘quv jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

5.3. O‘zlashtirish darajasini oshirish

Doimiy muloqot til ko‘nikmalarini mustahkamlaydi va o‘quvchining lug‘aviy boyligini kengaytiradi.

6. Sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishda uchraydigan muammolar

SI texnologiyalarining afzalliklari bilan birga bir qator cheklovlar ham mavjud:

1. **Lingvistik noaniqliklar.** AI ba’zida kontekstni noto‘g‘ri talqin qilishi mumkin.
2. **Texnik infratuzilma talab qilinishi.** Kuchli qurilmalar va barqaror internet zarur.
3. **O‘qituvchining raqamli kompetensiyasi yetarli bo‘lmasligi.** SI dan foydalanish qo‘shimcha malaka talab etadi.
4. **O‘quvchining texnologiyaga qaram bo‘lib qolishi.** Haddan tashqari AI vositalari bilan ishlash mustaqil fikrlashni susaytirishi mumkin.
5. **Ma’lumotlar maxfiyligi bilan bog‘liq xavflar.**

Shunga qaramay, to‘g‘ri pedagogik yondashuv bilan bu cheklovlar minimallashtiriladi.

Xulosa. Tadqiqotdan ko‘rinadiki, sun’iy intellekt texnologiyalari chet tilini o‘qitishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Adaptiv o‘quv tizimlari o‘quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga oladi, generativ modellar esa murakkab tahlil va topshiriqlarni avtomatlashtiradi. Avtomatik talaffuz baholash texnologiyalari fonetik ko‘nikmalarni rivojlantirishga xizmat qilsa, chatbotlar real kommunikativ vaziyatlarni modellashtiradi. Bu innovatsion yondashuvlar o‘quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, o‘quv jarayonini ancha samarali, interaktiv va oson o‘zlashtiriladigan ko‘rinishga keltiradi.

Demak, SI texnologiyalari kelajakda chet tillarini o‘qitishning asosiy metodik yo‘nalishlaridan biriga aylanadi va ta’lim mazmunini modernizatsiya qilishda muhim o‘rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alemi M., Baher M. Sun’iy intellektning til o‘rganishga ta’siri: tahliliy sharh // *Journal of Language Teaching and Research*. – 2020. – №11(5). – B. 655–664.
2. Beatty K. *Computer-assisted language learning*. – London: Routledge, 2013. – 210 b.
3. Burstein J., Tetreault J., Madnani N. Avtomatlashtirilgan yozma nutq baholash tizimlari evolyutsiyasi // *Natural Language Engineering*. – 2019. – №25(1). – B. 5–28.
4. Chen X., Zou D., Xie H. Chet tili ta’limida generativ sun’iy intellekt // *Educational Technology & Society*. – 2023. – №26(2). – B. 45–59.
5. He T., Huang J., Wang Y. Ikkinchi til o‘zlashtirishda adaptiv o‘quv tizimlari // *Computer Assisted Language Learning*. – 2021. – №34(7). – B. 777–794.
6. Li J., Wang S., Chen J. Ingliz tili o‘rganuvchilari uchun avtomatik talaffuz baholash texnologiyalari // *Speech Communication*. – 2022. – №140. – B. 34–49.

7. Oxford R. *Language Learning with Technology*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2017. – 275 b.

8. Stockwell G., Hubbard P. Mobil texnologiyalar asosida til o‘qitishning yangi prinsiplari // *The International Research Foundation for English Language Education*. – 2013.

9. Wang Y., Vasudevan L. Til o‘rganishda chatbotlardan foydalanish: imkoniyatlar va muammolar // *Language Learning & Technology*. – 2020. – №24(3). – B. 1–22.

10. Warschauer M., Liaw M. Til o‘rgatish uchun yangi texnologiyalar // *Language Teaching*. – 2021. – №54(2). – B. 154–174.